

TALABALARDA KASBIY IDENTIFIKATSIYA INQIROZINING PSIXOLOGIK SABABLARI VA YECHIMLARI

Qurbonova Feruzaxon Maxamatjon qizi,
Andijon davlat pedagogika institute o'qituvchisi

ANNOTATSIYA: Kasbiy identifikatsiyani o'rganishning dolzarbligi ta'limning hozirgi bosqichida alohida ahamiyatga ega. Identifikatsiya muammosi kasbiy faoliyat psixologiyasida tobora ko'proq tadqiqot mavzusiga aylanmoqda.

Ushbu maqolda talabalarda kasbiy identifikatsiya inqirozining psixologik sabablari va yechimlari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Kasbiy identifikatsiya, inqiroz, psixologiya, kasbiy faoliyat, o'z-o'zini anglash, ijtimoiy taqqoslash, motivatsiya, karyera, qaror qabul qilish.

АННОТАЦИЯ: Актуальность изучения профессиональной идентичности приобретает особое значение на современном этапе образования. Проблема идентичности все чаще становится темой исследований в области психологии труда.

В статье рассматриваются психологические причины и пути решения кризиса профессиональной идентичности у студентов.

Ключевые слова: Профессиональная идентификация, кризис, психология, профессиональная деятельность, самосознание, социальное сравнение, мотивация, карьера, принятие решений.

ANNOTATION: The relevance of the study of professional identity is of particular importance at the present stage of education. The problem of identity is increasingly becoming a topic of research in the psychology of professional activity.

This article discusses the psychological causes and solutions to the crisis of professional identity in students.

Keywords: Professional identity, crisis, psychology, professional activity, self-awareness, social comparison, motivation, career, decision-making.

KIRISH. Zamonaviy ta'lim jarayonida talabaning nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalarni egallashi, balki o'zini tanlagan sohaga tegishli shaxs sifatida anglash, ya'ni kasbiy identifikatsiya jarayonidan muvaffaqiyatli o'tishi muhim ahamiyatga ega. Kasbiy identifikatsiya shaxsning o'zini ma'lum bir kasbga oid deb hisoblashi, o'zini ushbu kasb orqali anglash va shu kasbda o'z o'rnini topish ehtiyoji bilan bog'liq psixologik holatdir. Aynan talabalik davri — kasbiy yo'nalishni mustahkamlash, kasb tanlashga oid qarorlarni shakllantirish va o'zlikni rivojlantirish davri sifatida bu jarayon uchun eng muhim bosqich hisoblanadi.

Bugungi kunda kasbiy identifikatsiyaning psixologik mexanizmlarini chuqur o'rganish dolzarb masalalardan biridir. Chunki shaxsning kelgusidagi professional faoliyati, kasbiy qoniqishi, ijtimoiy moslashuvi va ruhiy barqarorligi bevosita kasbiy o'zini anglash darajasiga bog'liq. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, talabalar orasida kasbiy yo'nalishda ikkilanish, noaniqlik, motivatsiyaning pasayishi holatlari tez-tez uchraydi, bu esa kasbiy identifikatsiyaning to'laqonli shakllanmasligidan dalolat beradi.

Kasbiy identifikatsiya - bu shaxsning malaka rivojlanishining asosiy xususiyatidir, talabalarda tanlangan kasbiy faoliyatning o'ziga xos xususiyati, o'z-o'zini boshqarish va rivojlanish vositasi sifatida uning shaxsini guruh bilan bilish va ahamiyatini baholash vositasi sifatida qabul qilish va uning mohiyatini baholash vositasi. Shakllangan professional identifikatsiyaga ega bo'lgan shaxs

o'zini kasb bilan aniqlaydi va o'zini professional hamjamiyat vakili deb hisoblaydi.

Kasbiy identifikatsiya — bu shaxsning o'zini ma'lum bir kasb bilan bog'lash jarayoni bo'lib, u shaxsiy tajriba, motivatsiya, qadriyatlar, ijtimoiy ta'sirlar hamda psixologik yetuklik darajasiga asoslanadi. Talabalik davri — bu kasbiy identifikatsiyaning shakllanishi va mustahkamlanishi uchun eng faol bosqichlardan biri bo'lib, bu davrda aynan psixologik mexanizmlar hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Tadqiqotchilar kasbiy ijtimoiylashuv tushunchasini boshqacha talqin qilishadi.

Ushbu atamani to'liq tushunish uchun siz turli nuqtai nazarlarni o'rganishingiz kerak. J.J.Muskina va B. G. Korostelkinning ta'kidlashicha, talabaning kasbiy identifikatsiya – bu uning o'zi haqidagi g'oyalarining yaxlitligi, hissiy tajribalar va kasbni egallash bilan bog'liq ongli faoliyat, uning asosida kelajakdagi mutaxassis sifatida o'zi bilan identifikatsiya hissi paydo bo'ladi. Talabaning kasbiy identifikatsiya doirasidagi o'zi haqidagi g'oyalar tizimi kelajakdagi mutaxassis (ma'lum bir professional guruhga mansub), uning kasbiy va o'quv-kasbiy maqsadlari, ushbu maqsadlarni amalga oshirish imkoniyatlari haqidagi g'oyalarni o'z ichiga oladi.

Yu.P.Kocheleva ta'kidlashicha, rus psixologiyasida kasbiy identifikatsiyani shakllantirishda madaniy va tarixiy kontekst hisobga olinadi. N.S.Pryajnikovning fikricha, professional identifikatsiya zamonaviy tadqiqotchilar tomonidan nafaqat ma'lum bir professional jamoa yoki guruhga nisbatan insonning ijtimoiy o'zini o'zi belgilash kontekstida, balki, birinchi navbatda, kasbiylashtirish jarayonida shaxsning rivojlanish hodisasi sifatida qaraladi.

S.A.Gaponova, S.G.Lovkovning ta'kidlashicha, kasbiy identifikatsiyani ham shaxsiy, ham ijtimoiy tekislikda aks etadigan hodisa sifatida ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Shaxsiy tekislikda uning yadrosi sub'ektning kasbiy faoliyat tarkibiy qismlariga munosabatini shakllantiradigan shaxsiy g'oyalar va

ma'nolar tizimidir. Ijtimoiy tekislikda identifikatsiya professional jamiyatning ma'nolari va oyalarini qabul qilish bilan belgilanadi. L.B.Shneyder o'zining asl ma'nosida "identifikatsiya" tushunchasi bunday ontologik haqiqat tushunchasiga to'g'ri kelishini yozadi: narsa o'zi va boshqa narsa emas. Shaxs fikrlangan narsa va uning so'zlarda qanday shakllanganligi, ongda mavjud bo'lgan narsa va tashqi xatti-harakatlarda qanday ifoda topishi o'rtasidagi identifikatsiya sifatida tushuniladi, ya'ni shaxsning shaxs qanday ko'rinishi bilan identifikatsiyani ifodalaydi.

A.M.Sosnovskayaning fikricha, identifikatsiyani shaxsga ma'lum bir jamoa – oila, do'stona doira, professional hamjamiyat, diniy hamjamiyat, millat, irq va boshqalar bilan tanishishga imkon beruvchi omillar to'plami sifatida tushunish mumkin. S.S.Selivanova quyidagi uchta omilni aniqlaydi, ularning mavjudligi to'liq identifikatsiyani ko'rsatadi: inson o'zini jamiyatning bir qismi deb bilishi kerak va nafaqat qalbda, balki buni namoyon qilishi kerak (bu "men"– omil yoki identifikatsiya, "namoyon bo'lgan identifikatsiya")

Talabalarda kasbiy identifikatsiya inqirozi (professional identifikatsiyaning izchilligini yo'qotish yoki kasb tanlashda qiyinchiliklar boshdan kechirish) ko'p psixologik omillar tufayli yuzaga kelishi mumkin. Bu muammo talabalarning o'zlarining kelajakdagi faoliyati haqida noaniqlik, qo'rquv yoki motivatsiya yetishmasligi sifatida namoyon bo'lishi mumkin.

Talabalarda kasbiy identifikatsiya inqirozining asosiy psixologik sabablar quyidagilar:

1. O'zini anglash va o'ziga ishonchning pastligi
2. Ijtimoiy taqqoslash va bosim
3. Qaror qabul qilish qobiliyatining zaifligi
4. Motivatsiya yetishmasligi yoki yo'nalishning yo'qligi
5. Perfeksionizm va ortiqcha talabchanlik

Talabalarda kasbiy identifikatsiya inqirozining psixologik yechimlar:

1. O'zini o'rganish
2. Karyera maslahati va mentorlik
3. Xatolarga nisbatan sog'lom munosabat
4. Kichik qadamlar usuli
5. Psixologik qo'llab-quvvatlash
6. Ijtimoiy bosimni kamaytirish

XULOSA. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatga samarali tayyorgarlikni amalga oshirish, talabalarni koperatsion (hamkorlik) yondashuv orqali kasbiy bilim va ko'nikmalarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishdagi asosiy omil kasbiy sifatlarni rivojlantirish masalasi tadqiqot doirasidagi muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Odatda bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga moslashtirishda ularning ob'ektiv imkoniyatlaridan kelib chiqib yondashish, tanlangan kasb va faoliyat talablariga shaxs imkoniyatlarining identifikatsiyalashuvi maqsadga muvofiq sanaladi. Shu boisdan ham, bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy moslashtirishda masalaning mazkur jihatlarini nazariy asoslash va bo'lajak mutaxassislarning kasbiy imkoniyatlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilsa maqsadga muvofiq bo'lar edi.

Kasbiy identifikatsiya inqirozi normal holat, ayniqsa, zamonaviy dunyoda kasblarning tez o'zgarishi sharoitida. Muhimi, bu jarayonni boshqarish uchun o'ziga xos strategiyalardan foydalanish. Agar inqiroz uzoq davom etsa va ruhiy holatga jiddiy ta'sir qilsa, mutaxassis bilan bog'lanish maqsadga muvofiq bo'ladi. Kasb tanlash – hayotning yakuni emas, balki birinchi qadam. Keyinchalik yo'lni o'zgartirish ham mumkin!

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Povarenkov, P. Psixologik xususiyatlar professional identifikatsiya. Identifikatsiya inqirozi va fuqarolik jamiyatini shakllantirish muammolari / P. Povarenkov // Ilmiy ishlar to'plami. – Yaroslavl: YaGPU, 2003. – S. 154–163.

2. Perinskaya, N.A. (2008) Professional ijtimoiy sotsializatsiya. In: Sotsiologiya yoshlar. Enciklopedix cheskij slovar/ed. tomonidan Yu. A. Zubok va VI Chuprov. Moskva, Akademiya. 606 b. S. 447.

3. Лидия Бернгардовна Шнейдер. Профессиональная идентичность: Структура, генезис и условия становления. — 2001. Архивировано 27 декабря 2018 года.

4. Профессиональная идентичность, её структура и компоненты. cyberleninka.ru. Дата обращения: 14 ноября 2018.

5. Zeer, ha. F. (2003) Psixologiya kasbi: ucheb. posobie dlya studentov vuzov. 2-nashr. Moskva: Akademik loyiha; Ekaterinburg: Biznes kitob. 336 b.